

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2002 vp

Hallituksen esitys Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan välisen kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä helmikuuta 2002 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan välisen kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 239/2001 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ronald Wrede, ulkoasiainministeriö
- kehitysyhteistyösihteeri Helena Airaksinen, ulkoasiainministeriö
- ylitarkastaja Petri Kuurma, kauppa- ja teollisuusministeriö
- kauppapoliittinen asiamies Simo Karetie, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Pretoriassa 11 päivänä lokakuuta 1999 tehdyn Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden hallitusten sekä Etelä-Afrikan tasavallan hallituksen välisen kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen. Sopimus kattaa vapaa-kaupan ohella poliittisen vuoropuhelun Etelä-Afrikan ja Euroopan unionin välillä. Se sisältää myös määräyksiä muun muassa kaupan liitännäistoimista, taloudellisesta yhteistyöstä ja yhteistyöstä tieteen, ympäristön, kulttuurin, sosiaalisten kysymysten ja muiden sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien alojen parissa.

Sopimus sisältää edelleen kehitysyhteistyöhön liittyviä määräyksiä. Se on osa laajempaa poliittista prosessia, jolla halutaan tukea Etelä-Afrikan ja koko eteläisen Afrikan taloudellista ja poliittista muutoskehitystä. Sopimus edistää sopimusosapuolten läheisten suhteiden kehittymistä ja yhteistyön syvenemistä kaikilla sopimukseen kuuluvilla aloilla. Kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskeva sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka aikana osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tarvittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta. Osapuolet voivat ennen sopimuksen voimaantuloa kuitenkin päättää

soveltaa sitä väliaikaisesti, jolloin kaikkien sen voimaantulopäivään tehtyjen viittausten on katsottava tarkoittavan päivää, jona väliaikainen soveltaminen on alkanut.

Esitys ei liity valtion talousarvioesitykseen. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen

lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Lain on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti sopimuksen kanssa. Sopimus tulee voimaan sen jälkeen, kun kaikki sopimuspuolet ovat hyväksyneet sen omien menettelyjensä mukaisesti.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksellä pyydetään eduskunnan hyväksymistä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan tasavallan väliselle kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevalle sopimukselle. Sopimus on jaetun toimivallan sopimus, joten eduskunnan hyväksyminen koskee niitä määräyksiä, jotka kuuluvat Suomen toimivaltaan. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Sopimus on osa Euroopan unionin laajempaa pyrkimystä tukea Etelä-Afrikan demokratisoimiskehitystä. Sopimuksen valmistelu unionissa alkoi kesällä 1995. Sopimuksen hyväksymiseen johtanut neuvotteluprosessi oli pitkä ja vaikea. Neuvottelujen ratkaisevat hetket ajoituivat Suomen EU-puheenjohtajuuskaudelle vuoden 1999 loppupuolelle. Vaikeita neuvotteluja aiheuttivat erityisesti viinejä ja alkoholijuomia koskevat kysymykset. Näitä koskeva tätä sopimusta täydentävä erillinen sopimus, joka eräiden unionin jäsenvaltioiden osalta oli valiokunnan saaman selvityksen mukaan edellytyksenä nyt kyseessä olevan sopimuksen voimaantulolle, hyväksyttiin tammikuussa 2002.

Etelä-Afrikka hyväksyttiin vuonna 1997 osapuoleksi EU:n sekä Afrikan, Karibian ja Tyynen meren alueen sopimusjärjestelyihin. Etelä-Afrikka on myös mukana viimeisessä EU-AKT-sopimuksessa eli ns. Cotonoun sopimuksessa. Sen osallistuminen Cotonoun sopimukseen tapahtuu kuitenkin erityisin ehdoin; se ei esimerkiksi saa varoja Euroopan kehitysrahastosta. Valiokunta toteaa, että nämä Cotonoun sopimusta koskevat erityisjärjestelyt korostavat tämän vapaakauppasopimuksen merkitystä.

Sopimus on ensimmäinen vapaakauppasopimus, jonka Euroopan unioni (yhteisö ja sen jäsenvaltiot) tekee tietyillä kriteereillä kehitysmaaksi luokiteltavan maan kanssa. Se kattaa noin 90 prosenttia EU:n ja Etelä-Afrikan välisestä kaupasta. Tuonnin vapautuminen tapahtuu asteittain epäsymmetrisesti siten, että Etelä-Afrikasta Euroopan unionin alueelle suuntautuvasta tuonnista vapautuu 95 prosenttia 10 vuodessa ja vastaavasti Euroopan unionin viennistä Etelä-Afrikkaan vapautuu 86 prosenttia 12 vuodessa. Sopimuksen merkitystä vähentää kuitenkin valiokunnan mielestä merkittävästi se, että sen ulkopuolelle on EU:n vaatimuksesta jätetty noin 300 unionin yhteisen maatalouspolitiikan piiriin kuuluvaa maataloustuotetta.

Sopimuksen kauppapoliittisia määräyksiä on eri päätöksellä sovellettu väliaikaisesti vuoden 2000 alusta lukien. Uusi järjestely on vaikuttanut myönteisesti kauppavaihtoon sopimuspuolten välillä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi Etelä-Afrikan vienti EU:n alueelle on tänä aikana kasvanut noin 35 prosenttia.

Suomen kauppa Etelä-Afrikan kanssa on vahvasti ylijäämäistä. Etelä-Afrikkan vienti, josta yli puolet koostui puhelin- ja radiolaitteista, oli vuonna 2000 noin 330 miljoonaa euroa ja tuonti vastaavana aikana noin 38 miljoonaa euroa. Lähinnä Etelä-Afrikan valuutan randin voimakkaan devalvoitumisen takia viennin arvo laski valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuonna 2001 jonkin verran vuoteen 2000 verrattuna. Afrikan maista Etelä-Afrikka on kuitenkin edelleen Suomen ylivoimaisesti merkittävin kauppakumppani. Valiokunnan arvion mukaan sopimus helpottaa suomalaisten yritysten sijoittautumista Etelä-Afrikan markkinoille, vaikka eräi-

den Suomen kannalta merkittävien vientituotteiden kauppaan vaikuttavat sopimuksen mukaiset pitkät siirtymäajat.

Valiokunta pitää Etelä-Afrikan kanssa tehtyä vapaakauppasopimusta, johon sisältyy poliittisen vuoropuhelun sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista koskevien sopimusmääräysten myötä merkittäviä poliittisia elementtejä, tärkeänä signaalina EU:n tuesta Etelä-Afrikan demokratiakehityksen jatkumiselle. Sen voidaan myös valiokunnan mielestä arvioida tukevan myönteisellä tavalla Etelä-Afrikan aktiivisia pyrkimyksiä edistää koko Afrikan suotuista poliittista, taloudellista ja inhimillistä kehitystä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy Pretoriassa 11 päivänä lokakuuta 1999 Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan tasavallan välisen kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan, ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 8 päivänä maaliskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Liisa Jaakonsaari /sd
vpj. Eva Biaudet /r
jäs. Ulla Anttila /vihr
Jouni Backman /sd
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Bjarne Kallis /kd
Ilkka Kanerva /kok

Antero Kekkonen /sd
Kalevi Olin /sd
Mirja Ryynänen /kesk
Hannu Takkula /kesk
Martti Tiuri /kok
Ben Zyskowicz /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Antti Pelttari.